

UNIVERSITY OF HELSINKI

<https://helda.helsinki.fi>

Yhdysvaltalaisen liberalismien edistysthistoriallinen luonne

Helo, Ari

Ylikangas, Mikko; Pietikäinen, Petteri

2017

<http://hdl.handle.net/10138/310379>

Helo, A 2017, Yhdysvaltalaisen liberalismien edistysthistoriallinen luonne. julkaisussa M Ylikangas & P Pietikäinen (toim), Ajatusten lähteillä : aatteiden ja oppien historiaa. Gaudeamus, Helsinki.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. <https://helda.helsinki.fi>
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

YHDYSVALTALAISEN LIBERALISMIN EDISTYSHISTORIALLINEN LUONNE

Ari Helo

Yhdysvaltoja on totuttu pitämään länsimaisen liberalismien suurvaltana aina itsenäistymisestään (1776) saakka. Vuoden 1776 vallankumous ja perustuslain laadinta (1787–1791) muodostavat yhdessä niin kutsutun Yhdysvaltain ”perustamiskauden”, joka pitkälti loi ne liberalismien poliittiset periaatteet, joiden varaan myös eurooppalainen liberalismi on rakentunut. Liberalismien perinne käsitetäänkin Yhdysvalloissa erityisellä tavalla kansalliseksi aatteeksi, maan oman vallankumous- tai perustamiskauden perintönä saaduksi tavaksi hahmottaa maailmaa.

Erityisesti Yhdysvalloissa liberalismiin liittyy voimakas edistysusko, jopa jonkinlaisena valistuksesta periytyvänä uskona koko ihmiskunnan yleiseen jalostumiseen. Toisinaan on nähty, että tämä edistysusko olisi luonteeltaan jopa utopistista.¹ Liberalistista edistysuskoa on joka tapauksessa vaikea asettaa mihinkään yksioikoiseen teoreettiseen kehykseen, vaikka aatetta ovat aina luonnehtineet usko yksilönvapauksiin ja luottamus vapaaseen markkinatalouteen. On silti vaikea nähdä luontevana osana liberalismien valtavirtaa esimerkiksi libertaristien hellimää äärimmäistä talousliberalismia, joka korostaa pelkästään markkinoiden vapautta. Esimerkiksi Friedrich Hayekin (1899–1992) kuuluisissa teoksissa tämä markkinavoimien vapautta yksipuolisesti korostava libertaristinen ajattelu nojaa erikoiseen analogiaan yhteiskunnasta jonkinlaisena luonnollisena organismina, jonka vastakohtaksi asettuu

kaikkea vapautta rajoittava poliittisen vallan käsite. Valta on aina rajoitettavaa, vaikka se sattuisikin edustamaan liberaalia ihannetta vapaasta, ihmisoikeuksia kunnioittavasta hallitusvallasta.

Eurooppalaista liberalismia näyttävät muokanneen erilaiset reformistiset pyrkimykset Ranskan suuresta vallankumouksesta (1789) toiseen maailmansotaan saakka. Silti varsinaisesti liberalistisiksi julistautuneet poliittiset liikkeet ovat menestyneet huonosti niissäkin maissa, joita on totuttu luonnehtimaan liberaaleiksi.² Yhdysvaltalainen liberalismi eroaa usein eurooppalaisesta erityisesti valtiovaltaan kohdistuvan vastustuksen vuoksi. Siellä on pitkä perinne lukea liberalismia ikään kuin ihmiselle luontaisen yhteiskunnallisen rakenteen teoriana, jolloin vapaa yhteiskunta erotetaan selvästi itse poliittisesta järjestelmästä, ymmärrettiinpä sillä liittovaltiojärjestelmää tai eurooppalaista kansallisvaltiota.

Liberalismikin sisältää ”ismin” eli ideologisen elementin. Ideologialla tarkoitetaan usein poliittista ajattelumallia, johon sisältyy usko ihmisen muuttumiseen historian kuluessa. Sosialismin yhteydessä esitettiin usein ajatus, että historian kulku on ennustettavissa ainakin maailmanlaajuiseen sosialistiseen vallankumoukseen saakka. Sen sijaan liberalismi kytkeytyy epämääräisempään edistysajatteluun. Sen parissa uskotaan, että ihmiskunnan henkinen ja aineellinen tilanne paranee, kun toteutetaan tietyt minimivaatimukset yksilönoikeuksista, yleisestä mielipiteenvapaudesta ja elinkeinovapaudesta.

Liberalismia on määriteltykin monin eri tavoin. Tämä johtuu siitä, että sen ideologinen luonne ei ole kiinnittynyt vain yhteen näkemykseen siitä, millaiseen yhteiskuntajärjestykseen historia voisi parhaimmillaan johdattaa. Pikemminkin siinä ollaan kiinnostuneita yhteiskuntajärjestyksen ehdoista, joilla jatkuva muutos kohti parempaa on mahdollinen. Liberaalia yhteiskuntakäsitystä voi siten luonnehtia jonkinlaiseksi enemmän tai vähemmän vapaaseen markkinatalousmalliin perustuvaksi yhteiskunnaksi, jossa jokainen yksilö on oikeutettu kehittämään itseään omien kykyjensä ja taipumustensa mukaisesti. Yhdysvalloissa on ollut voimakas perinne niin kutsutun oikeusliberalismin teorian kehittämiseksi, ja tällaisia teorioita edustivat esimerkiksi yhdysvaltalaisen yhteiskuntafilosofin John Rawlsin (1921–2002) näkemykset.³ Liberalismin yhdeksi haaraksi voidaan laskea myös niin kutsuttu kommunitaristinen koulukunta. Se lähestyy yhteiskuntakeskustelua yhteisöllisyyden käsitteen kautta ja on huomattavan hajanainen, koska liike on näennäisen

epäpoliittinen ja koska kommunitaristit ehdottavat keskenään hyvin erilaisia tapoja uudistaa yhteiskunta-ajattelua.

Liberalismin käsite syntyi varsinaisesti vasta 1820-luvun Espanjassa, jossa liberaaleiksi itseään kutsuneet poliitikot vaativat modernin liberalismiin edellyttämiä valtiollisia reformeja. Yhdysvallat syntyi siis ennen varsinaista poliittiseksi käsitettyä liberalismiin aatetta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Yhdysvaltain vallankumoukselliset olisivat keksineet liberalismiin keskeiset opinkappaleet omin päin. Yhdysvaltain niin kutsutuilla perustajaisilla oli perusteelliset tiedot antiikin historiasta ja varhaismodernin ajan sekä valistusajan yhteiskunnallisesta ajattelusta.

YHTEISKUNTASOPIMUSTEORIA YHDYSVALTAIN VALLANKUMOUKSEN PERUSTANA

Erityisesti englantilaisen John Locken teoksessaan *Tutkielma hallitusval-
lasta* (alkuteos kokonaisuudessaan *Two Treatises of Government*, 1690) luoma yhteiskuntasopimusteoria oli tärkeä yhdysvaltalaisille vallankumouksellisille. Teos oli oikeastaan jälkikäteinen oikeutus Englannin mainiolle vallankumoukselle (1688), jonka yhteydessä uusi kuningas Vilhelm Oranialainen (1650–1702) allekirjoitti englantilaisen kansalaisoikeuksien julistuksen (*Bill of Rights*) vuonna 1689. Juuri Locken yhteiskuntasopimusteorian kautta mainio vallankumous tarjosi mallin Englannin amerikkalaisten siirtokuntien vallankumouksellisille, kun he riitautuivat emämaan kanssa tulli- ja veropolitiikasta.

John Locke oli varhaisempien luonnonoikeusajattelijoiden kanssa hahmotellut ihmisen hypoteettista luonnontilaa (*state of nature*), jolla teoreettisesti pyrittiin miettimään, mitä oikeudellisia standardeja tarvitaan ihmisten rauhanomaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen. Ajatusta luonnontilasta olivat aikaisemmin kehitelleet hollantilainen Hugo Grotius (1583–1645) ja saksalainen Samuel Pufendorf (1632–1694), joille ongelmana näyttäytyivät Eurooppaa raastavat uskonsodat, jollaiseksi osin vielä kolmikymmenvuotinen sotakin (1618–1648) voitiin käsittää. Oikeusoppineet halusivat nyt erottaa moraalifilosofian perusteet teologiasta, jotta oikeudellinen ajattelu ei enää sekoittuisi kiivaisiin uskonnollisiin riitoihin sielun pelastamisen metodeista luterilaisten, kalvinistien ja katolisen kirkon välillä. Juuri tämä sekulaari pätevyysalue

erotti luonnonoikeuden teologiasta, jolle jätettiin erityiskysymykset pelastuksesta ikään kuin yksilöllisen moraalifilosofian perimmäisinä kysymyksinä.

Grotiuksen radikaali ehdotus oli, että Luojan luomat luonnonoikeuden perusteet voi rationaalisesti ymmärtää, vaikka teologisista opinkappaleista oltaisiinkin erimielisiä.⁴ Pohdittiin siis, millainen oikeudenmukaisuuskäsitys takaisi pysyvän rauhan ihmisten kesken siinä hypoteettisessa tilanteessa, että yhteiskunnalla ei olisi olemassa mitään varsinaista poliittista valtarakennetta. Grotius löysi muutamia perussääntöjä, jotka voitiin paitsi päätellä rationaalisesti myös todentaa empiirisesti niin, että niitä noudatettiin lähes kaikissa tunnetuissa yhteiskunnissa. Tällaisia minimisääntöjä olivat kaikkien kanssaihminen hengen ja omaisuuden kunnioittaminen, ja niitä näyttivät noudattavan myös pakanakansat, kuten alkuperäiset amerikkalaiset. Kolumbus oli todennut heistä yksikantaan, että he elävät kuin paratiisin lapset tietämättöminä synnistä ja sopivat näin ollen hyvin käännyttäväksi kristinuskoon sekä orjuutettaviksi.

Kun Grotiuksen mukaan omaisuus oikeudet ja samalla varallisuuserot syntyivät yhteiskuntasopimuksen myötä, Pufendorf katsoi niiden syntyneen vähitellen. Hän oli niiden pitkän syntyhistorian perusteella skeptisempi sen suhteen, voitaisiinko löytää perustetta omaisuus oikeuksien peruuttamiselle edes kansallisen hätätilan aikana. Tämä näkyi esimerkiksi Pufendorfin näkemyksessä, jonka mukaan köyhien auttaminen ei voinut olla luonnonoikeudellisesti niin kutsuttu täydellinen eli aina voimassa oleva velvollisuus. Pufendorfin tunnetun maksimin mukaan ”varakkaan on tultava ilman omaa syytään hätään joutuneen avuksi epätäydellisen velvollisuuden periaatteen mukaan, jollaista ei voi säännön mukaisesti ketään pakottaa noudattamaan”.⁵ Perustelu tälle näkemykselle oli, ettei ollut löydettävissä objektiivista kriteeriä määrittää kanssaihminen hädän laatua niin, että yksilön omistusoikeuteen voitaisiin yksiselitteisesti puuttua. Köyhän auttaminen oli toki kristityn henkilökohtainen velvoite, mutta hän vastasi sen toteuttamisesta lopulta vain Jumalalle. Se ei ollut siis oikeudellisesti määriteltävissä laillisesti sitovaksi velvollisuudeksi kenellekään.

Locke puolestaan argumentoi, että omaisuus oikeudet syntyvät jo luonnontilassa, koska omaisuuden ainoa syntyperuste on työ. Näin intiaanimetsästäjän tappama saalis voidaan teoreettisesti osoittaa metsästäjän yksityisomaisuudeksi riippumatta siitä, päättääkö tämä jakaa

saaliinsa heimon kesken vai ei. Tämän vuoksi yksilö yhteiskuntasopimuksessa luovuttaa omaisuus oikeutensa vain verotettavaksi eikä suinkaan luovu tästä luonnonoikeudellisesta oikeudestaan omaisuuteensa.

Locken teorian mielenkiintoisin yksityiskohta on ajatus, että jokainen luonnonlakia kunnioittava ihminen on myös luonnonlain toimeenpanija ja oikeutettu rankaisemaan lainrikkokjia. Luonnontila ei ole Lockelle paratiisimainen vaan ihanteellinen syntiinlankeemuksen jälkeinen yhteisöllinen tilanne, jossa enemmistö tottelee Jumalan säätämää luonnonlakia.

Locke toteaaakin, että ihmisellä on luonnontilassa kaksi varsinaista oikeutta: oikeus hankkia elantonsa ja yksityistä omaisuutta niin kauan kuin ei estä toisilta samaa oikeutta sekä oikeus rangaista luonnonoikeuden rikkojia. Yhteiskuntasopimus syntyy, kun havaitaan, että myös lakia kunnioittavilla ihmisillä on jatkuvasti erilaisia käsityksiä siitä, mikä on erityistilanteissa oikeudenmukaista ja mikä ei. Juuri välttääkseen luonnontilan muuttumisen kaikkien sodaksi kaikkia vastaan (*bellum omnia contra omnes*) Locke toteaa, että ihmiset rationaalisina olentoina ymmärtävät tehdä yhteiskuntasopimuksen. Tällöin vältetään se mahdollon tilanne, että jokainen olisi tuomari omissa asiassaan.

Rationaalisina olentoina ihmiset siirtyvät luonnontilasta yhteiskuntasopimukselliseen tilaan luonnostaan, koska sopimus on heille edullisempi. Yhteiskuntasopimuksella yksilö luopuu molemmista edellä mainituista oikeuksistaan. Oikeudesta omaisuuteen hän luopuu osittain, nimittäin sallien omaisuutensa verottamisen uuden oikeuspoliittisen järjestelmän ylläpidon nimissä. Rankaisuoikeudestaan hän luopuu kokonaan, sillä vain näin voidaan synnyttää poliittinen järjestelmä, jossa väkivaltamonopoli on annettu julkiselle vallalle. Locke toteaaakin, että luonnontilassa ”jokaisella on luonnonlain toimeenpanovalta” (§ 13). Siellä ”ihmisellä on kaksi valtaoikeutta”, joista ensimmäinen on ”tehdä mitä ikinä hän katsoo sopivaksi oman ja toisten säilyttämisen puolesta luonnonlain mukaisesti” ja toinen on ”valta rangaista rikkomuksista tätä lakia vastaan” (§ 128). Kun yhteiskuntasopimus astuu voimaan, ensimmäinen näistä oikeuksista ”luovutetaan lailla säädeltäväksi yhteiskunnan toimesta” (§ 129), mutta toisesta yksilö ”luopuu kokonaan” (§ 130).⁶ Locke tarjoaa teoriallaan universaalien moraalifilosofisen minimiperustan kaikille hallitusvalloille ehdottamalla, että niiden on perustuttava yksilön elämän, vapauden ja omaisuuden turvaamiselle.

Locken filosofiasta on vaikea löytää selitystä sille, kuinka hänen yhteiskuntasopimusteoriaansa pohjalta perusteltaisiin sääty-yhteiskunnan rakenteet, joita hän ei varsinaisesti kritisoinut. Tämän suhteen yhtä tärkeitä vaikutteita Yhdysvaltain vallankumouksellisille olivat antiikin vanha tasavaltalainen ihanne, jossa kaupunkivaltion poliittinen järjestelmä toimi tasa-arvoisten vapaiden miesten keskustelufoorumien kautta, sekä tasavaltalaisen eli republikanistisen teorian englantilaiset kehittäjät, kuten James Harrington (1611–1677) ja Algernon Sidney (1623–1683). Tasavaltalaisuuden ytimenä oli toki ajatus osallistuvasta demokratiasta nimenomaan keskusteluna julkisista asioista. Tähän myös ranskalaisen valistusajattelijan Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) kansan suvereni-teettia korostava poliittinen ajattelu pitkälti nojasi. Vapaiden miespuolisten kansalaisten poliittinen tasa-arvoisuus oli siis hyvin perusteltu 1700-luvun poliittisessa filosofiassa. Amerikkalaisille vallankumouksellisille tärkeä vaikutte oli lisäksi (Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu (1689–1755) teos *Lakiin henki* (1748), jossa esitettyä vallan kolmijako-oppia pidettiin jo 1770-luvulla uudenaikaisen valtiopöytäperustavana doktriinina.

ITSENÄISYYSJULISTUS JA PERUSTUSLAKI

Yhdysvaltain itsenäistymiseen johtaneet kiistat emämaan kanssa verotusoikeuksista, siirtokuntien rajoista, kauppamerenkulusta ja tulleistä näyttäytyivät korostuneesti poliittisilta juuri siksi, että siirtokuntien omia edustuksellisia elimiä ei kuunneltu emämaassa. Selvää oli, että koloniat halusivat poliittista sananvaltaa imperiumin ”sisäisiin” asioihin, kun taas Englannin parlamentti ja kuningas eivät pitäneet siirtokuntien edustuksellisia instituutioita tasavertaisina keskustelukumppaneina. Itsenäisyysotaan johtanut kehitys alkoi jo vuonna 1765 brittien säätämää leimaverolakia vastustaneista laajoista mellakoista eri siirtokunnissa. Tuolloin myös pidettiin ensimmäinen siirtokuntien yhteinen kongressi. Varsinainen vallankumoukseen johtanut riita syntyi Massachusettsin Bostonissa, kun joulukuussa 1774 joukko kauppiaita heitti mereen brittien tuoman teelastin, joka oli tuotu Intiasta verovapaasti Itä-Intian kauppakompanian toimesta. Suuttumuksen aiheutti se, että pitkään emämaan verotusoikeutta vastustaneissa siirtokunnissa oli voimassa enää teevero, jota britit nyt itse kiersivät verovapaalla tuonnilla siirtokuntiin,

mutta vain emämaan hyväksi. Bostonin kuuluisat ”teekutsut” johtivat koko Massachusettsin hallinnon viraltapanoon ja siirtokunnan joutumiseen kokonaan emämaan suoraan hallintaan. Siirtokuntien 1600-luvun puolivälistä alkanut autonominen asema kyseenalaistettiin nyt kokonaan. Tämä johti sodan alkamiseen juuri Massachusettsissa, josta se levisi nopeasti kaikkiin kolmeentoista siirtokuntaan. Kesällä 1776 ne julistautuivat itsenäisiksi kesken sotaa.

Vaikka Yhdysvaltain itsenäisyysjulistus oli leimallisesti poliittinen dokumentti, sen kuuluisin kappale koskee niin kutsuttuja itsestään selviä totuuksia kaikkien ihmisten oikeuksista:

Pidämme näitä totuuksia itsestään selvinä: että kaikki ihmiset on luotu tasa-arvoisiksi; että Luoja on suonut heille kaikille tiettyjä luovuttamattomia oikeuksia; että näihin oikeuksiin kuuluvat elämä, vapaus ja onnentavoittelu. Että näiden oikeuksien turvaamiseksi on ihmisten kesken perustettu hallituksia, joiden oikeudenmukaiset valtaoikeudet ovat peräisin hallittujen suostumuksesta. Että milloin tahansa jostakin hallitusmuodosta tulee näiden päämäärien suhteen tuhoisa, on kansalla oikeus muuttaa sitä tai hylätä se sekä perustaa uusi hallitus sellaisille periaatteille ja organisoida sen valtaoikeudet sellaisessa muodossa kuin se heidän mielestään todennäköisimmin kansan turvallisuutta ja onnea edistää.⁷

Näiden kieliopillisesti kömpelöiden muotoilujen taustasta ja merkityksestä on tutkimuskirjallisuudessa puhuttu paljon. Jefferson käytti alkuperäisversiossaan tässä kappaleessa puolipisteitä pisteiden sijasta, jolloin kokonaiset virkkeet eivät alkaneet sanalla ”että” (*that*), saati, että sivulauseet olisivat muodostaneet yksin virkkeitä. Kaikesta huolimatta tätä itsenäisyysjulistuksen kappaletta pidetään Yhdysvalloissa modernin ihmisoikeusajattelun poliittisena perustana. Vaikka alkuperäistekstissä puhutaan ”miehistä”, voi oikeuksien elämään, vapauteen ja onnen tavoitteluun hyvin ymmärtää koskevan myös naisia. Samoin perustajaisät ajattelivat edustuksellisen hallitusmuodon kautta edustavansa myös laajaa joukkoa äänioikeudettomia miehiä, kaikkia naisia ja lapsia, samoin ajateltiin orjaisäntien edustavan orjiaan. Itsenäisyysjulistuksen kirjoittaja Thomas Jefferson (1743–1826) oli itse virginialainen orjanomistaja. Vaikka naisten poliittisista oikeuksista ei vakavasti keskusteltukaan, ei luonnonoikeusfilosofiasta ollut löydettävissä niille mitään

periaatteellista estettä. Jo 1790-luvun alussa tasavaltalaisissa poliittisissa klubeissa puhuttiin mahdollisuudesta naisten poliittiselle osallistumiselle tasavaltalaiseen hallintoon. Itsenäisyysjulistuksen kömpelöähkö kieliasu johtui pääasiassa latomisvirheistä, mutta se olikin alun perin kirjoitettu puheeksi.

Tarkasti lukien lainauksesta huomaa, että vallankumoukselliset puhuvat siinä vain erilaisista legitiimeistä hallitusmuodoista, sillä kukaan ei voinut tietää, millaisen hallitusmuodon kukin siirtokunta itsenäistytessään haluaisi. Yhdistyneinä siirtokuntina ne olivat vasta liittoutuneet yhteistä vihollista vastaan, joten vaikka termi Yhdysvallat (*The United States*) julistuksessa esiintyykin, sillä ei viitattu mihinkään pysyvään itsenäistyvien valtioiden väliseen liittokuntaan.

Vallankumouksellinen tilanne johti siirtokunnissa keskenään erilaisiin tasavaltalaisiin järjestelyihin. Kaikki kuitenkin omaksuivat kaksikamarisen kansanedustuslaitoksen, kuvernöörin toimiston hoitamaan toimeenpanovaltaa ja itsenäisen oikeuslaitoksen. Pennsylvaniassa kokeiltiin alkuun yksikamarista kansanedustuslaitosta, mutta siitä luovuttiin pian. Myös esimerkiksi äänioikeutta koskevat säädökset vaihtelivat siirtokunnissa paljon. Jo itsenäisyys sodan aikana laaditut niin kutsutut Konfедераatioartikkelit liittivät valtiot löyhään puolustusliittoon vuoteen 1789 saakka, jolloin nykyinen Yhdysvaltain vuoden 1787 liittovaltiomuotoinen perustuslaki astui voimaan ja presidentti George Washington astui virkaansa.

Philadelphiassa kesällä 1787 laadittu perustuslaki loi Yhdysvaltain nykyisen liittovaltiovaltion rakenteen, vaikka perustajaisillä olikin yhä hyvin erilaisia käsityksiä siitä, mitä federalismi oikeastaan tarkoittaa. Federalismin varsinaisesta määrittelystä käydään poliittista keskustelua Yhdysvalloissa yhä edelleen. Uusi perustuslaki kuitenkin takasi tasavaltalaisen hallitusmuodon kaikissa osavaltioissa ja loi presidentistä liittovaltion toimeenpanovallan haltijan. Liittovaltion kaksikamarisessa kongressissa edustajainhuone edusti osavaltioita väestömäärän mukaisesti, kun taas senaatin jokaisen osavaltion kaksi senaattoria edustivat siellä omaa osavaltiotaan. Korkein oikeus luotiin valvomaan kaikkien lakien perustuslainmukaisuutta.

Lisäksi valtaoikeudet sekoitettiin keskenään, jotta mikään hallinnonhaara ei voisi toimia täysin riippumattomana muista ja kenties hankkia ylivaltaa muihin nähden. Siten senaatti perustettiin neuvomaan presidenttiä ulkopoliitikassa ja ratifioimaan kaikki ulkomaiden kanssa tehdyt

sopimukset. Presidentille taas annettiin rajoitettu *veto*-oikeus kongressin lainsäädäntöön ja oikeus lakien esittelyyn. Samoin presidentille suotiin oikeudellista valtaa antamalla hänelle armahdusoikeus ja oikeus nimitää korkeimman oikeuden tuomarit. Presidentin joutuessa valtakunnan-oikeuteen tällaisena tuomioistuimena puolestaan määrättiin toimimaan senaatti puheenjohtajanaan korkeimman oikeuden puheenjohtaja. Korkein oikeus valvoo lainsäätäjiä sikäli, että se voi tarkistaa kaikkien lakien perustuslainmukaisuuden. Näin paitsi toteutettiin Montesquieun vallanjako-oppia myös lisättiin siihen antiikkisen tasavaltaisuuden vanha oppi sekoitetusta hallitusmuodosta, josta englantilaiset oikeusoppineet olivat puhuneet punnusten ja vastapunnusten järjestelmänä (*checks and balances*).

MODERNIN POLITIIKAN KÄSITE JA UUSI PERUSTUSLAILLISUUSKÄSITYS

Oivan esimerkin siitä, kuinka luonnonoikeudellinen yhteiskuntasopimusajattelu liittyi perustajaisien mielessä myös antiikkiseen ajatukseen poliitikasta vapaiden kansalaisten osallistumista vaativana demokratiana saa lukemalla ”perustuslain isänä” tunnetun James Madisonin (1751–1836) federalistisessettä nro 10 (1787). Nämä kaikkiaan lähes sata federalistisessettä kirjoitettiin perustuslain ratifoinnin puolesta pian sen laatimisen jälkeen. Kaikkein tunnetuimmassa esseessä nro 10 Madison kirjoittaa näin:

Kukaan ei saa olla tuomari omassa asiassaan, koska hänen oma intressinsä väistämättä johtaisi puolueelliseen tuomioon ja yhtä ilmeisesti vähitellen rappeuttaisi hänen oikeustajunsa. Samasta tai oikeastaan suuremmasta syystä on mikä tahansa neuvosto sopimaton toimimaan asiassaan samanaikaisesti sekä tuomarina että toisena riitapuolena. Ja silti, mitä muuta ovat lukuisat, mitä tärkeimmät lainsäädäntötoimet kuin oikeudellisia määritelmiä, jotka koskevat paitsi yksityisten ihmisten oikeuksia myös kokonaisten kansalaisryhmien oikeuksia? Ja mitä muuta ovat erilaisiin luokkiin jaetut lainsäätäjät kuin asianajajia ja osapuolia tapauksissa, joista he itse joutuvat päättämään? Onko ehdotettu lakia koskien yksityisvelkoja? Sehän on kysymys, jossa velalliset ovat yksi osapuoli ja velkojat toinen. Oikeuden pitäisi

pitää tasapaino näiden kesken. Silti osapuolten on itse oltava asiassa tuomareina, ja puolueen, jolla on eniten kannattajia, toisin sanoen vahvimman eturyhmittymän, voi syystäkin olettaa hallitsevan tilannetta. Pitäisikö ollenkaan tai minkä verran tukea kotimaisia manufaktuureja asettamalla rajoituksia ulkomaisten manufaktuurien toiminnalle? Siinä on pari kysymystä, joista maaomaisuutta hallitseva ja manufaktuureja omistava luokka päättäisivät aivan eri tavoin, tuskin kumpikaan vain oikeutta ja julkista etua silmällä pitäen. Verojen osittaminen erilaisille omaisuuden muodoille on lainsäädäntötoimi, joka näyttäisi vaativan mitä tarkinta puolueettomuutta, mutta tuskin on mitään toista lainsäädäntötoimea, jonka yhteydessä mahdollisuudet ja kiusaus polkea kaikkia oikeudenmukaisuuden sääntöjä jäävät yhtä täydellisesti hallitsevalle osapuolelle. Jokainen shillinki, jonka se voi verottaa vähemmistöltä, on sen omaan taskuun säästettyä rahaa.⁸

Madison siis toteaa, että vaikka yhteiskuntasopimus on tehty juuri siksi, ettei kukaan olisi enää välittömästi tuomari omassa asiassaan (kuten Locke oli huomauttanut luonnontilassa asian olevan), sopimus ei vapauta kansalaisia poliittisesta vastuusta. Kaikki, joilla on äänioikeus, ovat osallisia ja vastuullisia julkisesta asiainhoidosta myös yhteiskuntasopimuksen luomassa liberaalissa yhteiskuntajärjestyksessä. Nykyaikainen edustuksellinen poliittinen järjestelmä pitää kaikkia kansalaisiaan vastuullisina poliittisina toimijoina, vähintäänkin äänestäjinä. Samoin yhteiskunnassa on aina niitä, joita muut edustavat heidän puolestaan, kuten lapset ja vaikeasti vammaiset. Tämän vuoksi on kaikkien asia ajatella, kuinka eri ihmisryhmien tai yhteiskuntaluokkien erilaiset intressit voitaisiin sovittaa yhteen parhaalla mahdollisella tavalla. Valistunut äänestäjä ei äänestä vain omaa etuaan silmällä pitäen.

Madison esittää samassa esseessä oivan perustelun sille, mihin perustuslaillista järjestystä tarvitaan demokratiassa. Hän toteaa: ”On turha väittää, että valistuneet valtiomiehet kykenisivät sovittamaan nämä jatkuvasti törmäyskurssilla olevat intressipiirit yhdeksi ja saisivat ne yhtäläisesti palvelemaan julkista etua. Valistuneet valtiomiehet eivät ole aina vallassa.”⁹ Tämän vuoksi perustuslailla oli pyrittävä takaamaan nimenomaan yksilönoikeudet, sillä perustajaisille oli selvää, että juuri enemmistön tyrannia on tasavallan pysyvin uhka. Madison argumentoikin, että Yhdysvallat on edustuksellisenä tasavaltana juuri tässä suhteessa

turvallisempi valtiomuoto kuin yksikään ihailluista antiikin kaupunki-valtioista, joissa noudatettiin suoraa demokratiaa ja joissa poliittiseen vähemmistöön jääneillä ei ollut välttämättä mitään oikeusturvaa.

Huolimatta perustajaisien kiinnostuksesta vähemmistön oikeuksia kohtaan he eivät olleet lainkaan yksimielisiä siitä, kuinka laajalle itse demokraattiset oikeudet pitäisi ulottaa. Yhdysvaltain toinen presidentti John Adams (1797–1801) oli perustajaisista parhaiten perehtynyt eurooppalaisten antiikin ja uuden ajan tasavaltojen historiaan. Hänen sanottiin keräilevän niiden perustuslakeja arkistoonsa kuin muut postimerkkejä. Adams oli täysin vakuuttunut, että vakaan hallitusvallan nimissä kansanedustuslaitoksen ylähuone pitää varata varakkaamman kansanosan edustajille. Myöskään James Madison ei vielä perustuslakikonventissa kannattanut yleistä kaikkien miesten äänioikeutta, vaan hän olisi varannut sen lähinnä varakkaille maanomistajille. Itsenäisyysjulistuksen laatinut Thomas Jefferson sitä vastoin oli alusta lähtien kannattanut yleistä kaikkien vapaiden miesten äänioikeutta, vaikkei sellaista saatu hänen elinaikanaan edes hänen kotiosavaltioonsa Virginiaan. Vasta Yhdysvaltain sisällissotaan mennessä (1861–1865) oli saavutettu lähes kaikkialla miesten yleinen äänioikeus, minkä vuoksi se suotiin myös kaikille vapautetuille miespuolisille orjille. Tämän myötä myös naisten vaatimukset äänioikeuden saamisesta kovenivat.

Tärkein nykyaikaisen liberalistisen yhteiskuntajärjestyksen elementti Yhdysvaltain perustuslakiin saatiin kuitenkin perustuslain ratifiointia vastustaneiden antifederalistien painostuksesta. Nämä suosivat ratifiointiin vasta, kun perustuslakiin luvattiin lisätä erilliset kansalaisoikeuspykälät. Perustuslakiin vuonna 1791 tehdyt ensimmäiset kymmenen lisäystä tunnetaankin yhdysvaltalaisina kansalaisoikeuspykälinä (*the Bill of Rights*), ja ne olivat jo selvästi radikaalimpia yksilöoikeuksien takuupykälä kuin englantilaisten vuoden 1689 oikeusasiakirja, joka takasi lähinnä parlamentin jäsenten oikeuksia. Kaikki kymmenen lisäystä ratifioitiin samanaikaisesti, ja ne tulivat voimaan 15.12.1791. Tätä päivämäärää voikin pitää Yhdysvaltain perustamiskauden (*the American founding*) päättymisajankohtana.

Kaikkein tärkeimmät kansalaisoikeudet sisältyivät jo perustuslain ensimmäiseen lisäykseen:

Kongressi ei säädä mitään lakia uskontokunnan perustamisesta tai kieltääkseen uskonnon vapaata harjoittamista tai rajoittaakseen

ilmaisunvapautta, lehdistönvapautta tai kansan oikeutta kokoontua rauhanomaisesti ja vedota hallitukseen epäkohtien korjaamiseksi.¹⁰

Tässä pykälässä liittovaltio siis takaa oman puuttumattomuutensa kaikkiin keskeisimpiin yksilönoikeuksiin uskonnonvapautta, poliittisen vaikuttamisen vapautta ja ilmaisunvapautta myöten. Vaikka Yhdysvalloissakin toisinaan näkee väitettävän, että pykälässä taataan nimenomaisesti uskonnonvapaus, jo 1780-luvulla Virginian osavaltion uskonnonvapauslakia tulkitsi sen laatija Jefferson niin, että se koskee yhtä lailla kristittyjä, islaminuskoisia kuin uskonnottomiakin. Kyseessä ei ole siis vain uskonnonvapaus, vaan omantunnonvapaus.

Todettakoon, että kuuluisa 2. lisäys, joka monien mielestä takaa aseenkanto-oikeuden universaalina luonnonoikeutena, kuuluu perusteluineen näin: ”Asianmukaisesti organisoitu kansalliskaarti on välttämätön vapaan valtion suojelemiseksi, eikä kansan oikeutta säilyttää ja kantaa aseita tulla rajoittamaan.”¹¹ Pykälän merkitystä voi arvioida vuoden 2008 korkeimman oikeuden päätöksen pohjalta (*District of Columbia v. Heller*, 2008). Päätöksessä viitataan pilkkujen käyttöön alkuperäisessä muotoilussa: ”*A well regulated Militia, being necessary to the security of a free state, the right of the people to keep and bear Arms shall not be infringed*” ja todetaan, että muotoilu mahdollistaa vanhan tulkinnan pitää aseenkantoa amerikkalaisten yksityisoikeutena. Oikeus tosin totesi, että tästä huolimatta paikallishallinnolla on oikeus tietyissä tapauksissa rajoittaa aseenkanto-oikeutta.¹²

Perustuslain neljännessä lisäyksessä mainitaan erikseen lockelainen ajatus yksityisomaisuuden suojasta: ”Oikeutta henkilökohtaiseen turvallisuuteen sekä kiinteistöjen, yksityisten papereiden ja omaisuuden turvaan ei saa rikkoa tarpeettomilla kotietsinnöillä ja takavarikoilla, eikä näitä koskevia, valalla tai vakuutuksella varmistettuja pidätys- tai takavarikkomääräyksiä saa myöntää viranomaisille muuten kuin todennäköisin perustein ja tarkasti määräten ne etsintäpaikat, henkilöt ja omaisuus, joihin tutkinta kohdistuu.”¹³

Yhdysvaltain vallankumouksen myötä syntyi uusi käsitys itse perustuslaillisuudesta. Perustuslaki ymmärrettiin hallitusvaltaa rajoittavaksi laiksi, johon kuului sisällyttää kansalaisoikeudet. Vaikka tätä käytäntöä ei Euroopassa laajalti noudatettukaan, myös Ranskan vuoden 1789 kansalais- ja ihmisoikeuksien julistuksen 16. pykälä toteaa perustuslain ja kansalaisoikeuksien suhteesta näin: ”Yhteiskunta, jossa [kansalais]

oikeuksien takuuta ei ole varmennettu ja jossa valtaoikeuksia ei ole selkeästi eroteltu, on vailla perustuslakia.”¹⁴

YHDYSVALTALAINEN EDISTYSAJATUS

Huomionarvoista yhdysvaltalaisessa liberalismissa on siihen sisältyvä voimakas kansallinen edistysusko, jossa nähdään juuri perustajaisien ihanteiden toteutuvan yhä täydellisemmin kansallisessa historiakertomuksessa. Presidentti Barack Obama on puhunut kansallisesta tarpeesta pysyä uskollisena ”perustamiskirjoituksillemme”, ja myös George W. Bush on ylistänyt perustuslain ”kestävää viisautta”. Tämä on johtanut erikoiseen historianäkemykseen, jossa kansallinen historiakertomus näytetään – niin historioitsijoiden teksteissä kuin poliitikkojen puheissakin – ikään kuin vain perustamiskauden aatteiden edistyksellisenä todentumisenä ajan saatossa.

Edistysajatus oli toki tuttu itse perustajaisillekin. Sen perusta oli jo 1500-luvun alun suurissa mullistuksissa, kuten reformaatioissa, kirjapainotaidossa, kopernikaanisessa vallankumouksessa ja Amerikan löytämisessä, jotka kaikki muokkasivat perusteellisesti länsimaista maailmankuvaa. Kuitenkin vasta 1600-luvun lopussa Isaac Newtonin (1642–1726) gravitaatiolakien keksiminen ja lockelaisen yhteiskuntasopimusteorian synty loivat tilanteen, jossa ranskalaiset ensyklopedistit saattoivat 1700-luvun alussa avoimesti propagoida tieteellisen edistysajattelun puolesta. Tieteellinen tieto käsitettiin uudella tavalla erityistiedoksi, jota hankitaan yksinomaan empiirisellä metodilla, jolloin kaikki teleologinen ja deduktiivinen asioiden päättely *Raamatusta* tai muista vanhoista auktoriteetteina pidetyistä teksteistä muuttui vanhanaikaiseksi. Uusi, kumuloituvan tieteellisen tiedon käsite perustui nimenomaisesti siihen ajatukseen, että ihmisen oletettiin tietävän maailmasta vähemmän kuin aiemmin oli oletettu.

1700-luvun valistusajan ”ruusuinen unelma” ihmiskunnan kokonaisvaltaisesta edistymisestä (kuten sosiologi Max Weber sitä pisteliäästi kuvasi vuonna 1905) puolestaan nojasi ajatukseen, että tieteellinen tieto tulee lisäämään ihmiskunnan hyvinvointia paitsi materiaalisesti ja henkisesti, myös moraalisesti. Ajateltiin, että ihmiskunta on muuttumassa ainakin sensitiivisemmäksi sellaisia moraalisesti arveluttavia yhteiskunnallisia ilmiötä kohtaan kuin orjuus tai siviileihin kohdistuva väkivalta

sodan aikana. Itsenäisyysjulistuksessakin mainitaan villien intiaanien syyllistyneen sodan aikana siviilien murhaamiseen. Monet arvostetuimmista perustajaisista olivat virginialaisia orjanomistajia, kuten Jefferson, Madison ja presidentti Washington, jotka kaikki olivat esimerkiksi vakuuttuneita siitä, että jollain aikavälillä orjainstituutio olisi lakkautettava maasta. Juuri valistuksen edistysihanne loi myös ensi kertaa ajatuksen kaikkien kansalaisten oikeudesta koulunkäyntiin Yhdysvalloissakin.

Thomas Jefferson selitti omaa näkemystään edistyksellisestä historiasta William Ludlow -nimiselle kirjeenvaihtokumppanilleen näin:

Ajatellaanpa, että filosofinen havainnoitsija aloittaa matkansa Kalliovuorten villien keskuudesta kohti itärannikkoamme. Näiden villien hän havaitsisi elävän yhteisöllisyyden varhaisinta vaihetta noudattaen vain luonnonlakia ja syövän lihaa ja pukeutuvan villieläinten nahkoihin. Seuraavaksi hän löytäisi ihmisiä rajaseuduillamme paimentolaiselämän vaiheessa, jotka kasvattavat kotieläimiä täydentääkseen metsästyksen puutteita. Sitten seuraavat meidän omat puolibarbaariset kansalaisemme, sivilisaation etenemisen pioneerit, ja siten havainnoitsijamme edetessään tapaisi asteittaisia kuvia ihmisen kehityksestä, kunnes hän saavuttaa sen tähänastisen kehittyneimmän asteen meidän satamakaupungeistamme. Tämä on tosiasiaa matka ajassa ihmisen kehityksestä hänen luomistaan tähän päivään. [...] Olen nyt kahdeksankymmentäyksivuotias ja olen havainnoinut tätä sivilisaation marssia rannikoltamme ohikiihtävänä kuin päivänsäde, lisäten meidän tietouttamme ja parantaen meidän olojamme [täällä keskisessä Virginiassa] niin, että olemme tällä hetkellä paljon pidemmällä kuin olivat nuo satamakaupungit kun olin vielä poika. [...] Sitä, mihin tämä edistys päättyy, ei kukaan osaa sanoa. Barbaria on ajan kuluessa väistynyt tämän asioiden parantumisen vakaan etenemisen tieltä ja luotankin, että se tulee aikanaan häviämään maan päältä.⁴⁵

Jefferson siis uskoi 1700-luvun lopun yleiseen nelivaihteoriaan sivilisaation kehitysvaiheista eli ihmisyhteisöjen kehittymisestä kaikkialla metsästyks- ja keräilykulttuureista paimentolaisuuteen ja maanviljelyyn. Korkeimpana kehitystasena oli puolestaan teoreetikoille itselleen tuolloin tuttu maataloustuotteiden ja raaka-aineiden vaihtoon perustuva kansainvälinen kauppakapitalismi. Jefferson ei puhu lainauksessa

teollisesta tuotannosta, koska ei oikeastaan ehtinyt nähdä teollista vallankumousta eikä ennakoida sen mukanaan tuomia yhteiskunnallisia mullistuksia. Historian vaiheteoria kuitenkin erosi oleellisesti antiikin syklisestä poliittisesta historiakuvasta, jossa kaikkien hyveellistenkin valtiomuotojen katsottiin kohtalonomaisesti väistämättä rappeutuvan. Näin jokainen oikeudenmukainen vallankumous oli vain paluuta vanhaan hyveelliseen valtiomuotoon.

Kiinnostavaa Jeffersonin henkilökohtaisen yhteiskunta-ajattelun valossa on erityisesti se, mitä hänellä on sanottavaa kirjoituskumppanilleen tämän selvästikin utopistisocialistisesta yhteiskuntakokeilusta:

Te [Ludlow] näytte ajattelevan, että tämä edistys on tuottanut liian monimutkaisen yhteiskunnallisen tilan. [...] Teidän kokeilunne seitsemänkymmenen perheen yhteisöstä [...] voi hyvinkin pysyä hallinnoituna ikään kuin se olisi yhtä perhettä, eläen yhteisellä työllään ja omistaen kaiken yhteisesti. Joitakin perheen järjestyksenpitäjiä teillä kuitenkin on oltava, ja jää nähtäväksi, missä vaiheessa, väkilukunne lisääntyessä, teidän yksinkertaiset sääntönne lakkaavat toimimasta riittävästi järjestyksen, rauhan ja oikeudenmukaisuuden ylläpitämiseksi.¹⁶

Tämä lainaus kertoo paljon Jeffersonin antiutopistisesta ajattelusta, vaikka häntä on usein pidetty naiivina haaveksijana ja jonkinlaisen mystisen ihmisen ja luonnon pastoraalisen harmonian puolestapuhujana. Utopismi ja edistysajattelu eivät ole sama asia. Jeffersonille tärkeää oli juuri edustuksellinen, perustuslaillisesti vähemmistön oikeudet takaava hallitusmuoto, jota hän piti uutena valtio-opillisena innovaationa. Vasta nyt joukkodemokratia perustuisi kaikkien (ainakin miespuolisten) kansalaisten kansanvaltaan loukkaamatta yksilönoikeuksia. Edustuksellinen järjestelmä näytti välttämättömältä kauppakapitalismin luomassa tilanteessa, jossa pienet valtiomahdit olisivat aina suurten eurooppalaisten kauppamahtien armoilla.

Jeffersonin ihailema ranskalainen valistusfilosofi Antoine Destutt de Tracy (1754–1836) oli kuvannutkin historian vaiheteorian poliittiseen ajatteluun liitettyä. De Tracyn näkemyksessä aikojen alusta sivistymättömien kansojen keskuudessa syntyy erilaisia despotioita ja alkeellisia demokraattisia järjestelmiä, kun taas toisessa vaiheessa, jossa järjestäytyneet uskonnollinen elämä on yhteiskuntajärjestelmän luonteenomaisin

piirre, syntyvät erilaiset monarkistiset tai aristokraattiset harvainvaltaiset hallitusjärjestelmät. Kolmannessa kehitysvaiheessa, jossa järki hallitsee, ihmiskunta kehittää edustuksellisia hallitusmuotoja. Tietämättömyys siis tuottaa alkeellista kansanvaltaa, mistä helposti ajaututaan enemmistön saneluvaltaan, kun taas moderni ajattelu tuottaa kuin itsestään edustuksellisen hallitusmuodon.

De Tracy oli näin Rousseau'n kanssa samaa mieltä, että intiaanien ja muiden alkuperäiskansojen yhteiskuntajärjestelmät todistivat, millaista elämä oli ollut ihmiskunnan historian alkuhämärissä.¹⁷

Edistyshistoriallinen näkemys toi mukanaan mahdollisuuden vertailla eri kansojen sivistystasoa. Erityisesti Amerikan intiaaneista puhuttiinkin yhtä lailla joko jaloina villeinä tai jälkeenjääneinä barbaareina. Kummasakin vaihtoehdossa heidät sijoitettiin valistusajan länsimaisen ihmisen ”edistyneemmän” sivistystason alapuolelle.

Yhdysvaltain kuuluisin historiateoreettinen näkemys maan kehityksestä nojasi jo Jeffersonilla selvästi näkyvään ajatukseen, jossa edistys koski nimenomaan eurooppalaisperäisiä yhdysvaltalaisia siirtolaisia. Tämä historioitsija Frederick Jackson Turnerin (1861–1932) kuuluisa rajaseututeesi vuodelta 1893 ei ollut kiinnostunut siitä, mitä intiaaneille tapahtui länteen jatkuvasti siirtyvällä rajaseudulla, vaan siitä, kuinka rajaseutu oli muokannut lännen pioneerista uudenlaisen, leimallisesti jeffersonilaiseen demokratiaan uskovan yksilön. Jefferson oli pitänytkin pioneereja vielä puolittain barbaareina. Juuri heidän sivistymisestään oli kyse rajaseudulla, joka määriteltiin kesyttämättömän erämaan (johon intiaanit kuuluivat luonnostaan) ja idästä etenevän sivilisaation voimien kohtaamispaikkana.

Tämä itse itseään perustelevan edistyskertomuksen ajatus näkyy myös kuuluisassa näkemyksessä Yhdysvaltain erityisestä Kutsumuskohtalosta (*Manifest Destiny*), jolla oikeutettiin aluksi läntistä ekspansiota Meksikon sodan (1846–1848) aikana ja myöhemmin tavanomaisempaa imperialistista politiikkaa Tyynenmeren alueella. Termin luoja, lehtimies John L. O’Sullivan, kirjoitti vuonna 1839 artikkelissaan ”Tulevan ajan suuri kansakunta” (”The Great Nation of Futurity”), että ”meidän kansallinen syntymämme oli uuden historian alku, kyseessä on vielä koetusasteella olevan poliittisen järjestelmän muokkaus ja kehitys, joka erottaa meidät menneestä ja yhdistää ainoastaan tulevaisuuteen; ja mitä tulee ihmisen luonnollisten oikeuksien kehitykseen moraalien, politiikan ja kansallisen elämämme suhteen, voimme luottavaisin mielin olettaa, että maamme kohtalo on olla tulevan ajan suuri kansakunta”.¹⁸

Yhdysvaltain kohtalo on O’Sullivanin mukaan juuri ”järjestelmämme periaatteiden jatkuva kehittyminen – omantunnonvapaus, henkilökohtainen vapaus, kaupankäynnin ja yrittämisen vapaa harjoittaminen sekä universaali vapaus ja tasa-arvo”. Korostaessaan Yhdysvaltain kansallisen kehityksen yhteyttä ”ainoastaan tulevaisuuteen” O’Sullivan näyttää oikeastaan puhuvan ajallisuuden kokemuksestamme.¹⁹ Hän näkee valtakauden kokonaan uuden aikakäsityksen alkuna, joka toimii ihmisen luontaisen tulevaisuusorientaation pohjana.

Ajallisuuden kokemuksemme (menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden välillä) tavataan ymmärtää niin, että orientoituneisuutemme tulevaisuuteen syntyy aina nykyhetkessä menneen kokemuksen perustalta kohti ennakoimatonta tulevaisuutta. Orientoidumme tulevaisuuteen juuri menneestä ammentamiemme odotusten varassa, vaikei niiden toteutumista voidakaan ennustaa varmasti. O’Sullivan näyttää ehdottavan, että yhdysvaltalainen tulevaisuusorientoituneisuus voidaan käsittää irrallaan usein varsin lohduttomastakin historiallisesta kokemuksesta, koska se lepää vain perustamiskaudella lukkoon lyötyjen ihanteiden varassa. Historioitsija Daniel J. Boorstin (1914–2004) on kuvannutkin yhdysvaltalaista poliittista ajattelua ikään kuin jatkuvaksi ”testiksi tai todisteeksi arvoista, jotka perustajaisiemme mielessä vaikuttivat”, ja hän toteaa, että tuskin ”mikään kansakunta on niin lujasti uskonut, että se on perustettu täysin valmiiksi puristetun teorian pohjalle ja siten voisi ymmärtää itsensä yhden ainoan menneisyytensä hetken kautta”.²⁰

Senaattori Albert J. Beveridgen vuonna 1900 liittovaltion kongressissa pitämä puhe kertoo jo aivan uudenlaisesta Kutsumuskohtalosta. Nyt oli kysymys Yhdysvaltain ulkopoliittisen vaikutusvallan lisäämisestä Tyynenmeren alueella, sillä Yhdysvallat kävi parhaillaan valloitusotaa Filippiineillä:

Jumala ei ole luonut englantia puhuvia ja teutonisia kansoja tuhansiksi vuosiksi vain yhdentekevää ja turhaa itsepediskelua ja omahyväisyyttä varten. Ei! Hän on luonut meidät maailman isänniksi ja järjestelijöiksi, luomaan järjestystä sinne missä kaaos vallitsee. Hän on antanut meille edistyksen hengen, jolla voittaa taantumuksen voimat kaikkialla maan päällä. Hän on tehnyt meistä ylivoimaisen eteviä hallitsijoita, jotta voimme johtaa myös villien ja seniilien kansojen hallituksia.²¹

Tätä lainausta lukiessa on huomattava, että kutsumuskohtalo ei enää koskekaan yhdysvaltalaisia itseään, vaan tarkoitus on johtaa kehittymättömämpiä kansakuntia edistyksen tielle. Päivänselvän rasistisen sävyn sijasta kiinnostavin piirre lainauksessa onkin vetoaminen teutonisen vapauden perinteeseen, joka lienee peräisin Tacituksen *Germania*-teoksesta (98 jaa), jonka tulkittiin kertovan anglosaksien teutonisista esi-isistä. Nämä puolustivat vanhaa kansanoikeudellisista tapakulttuuriaan vastustaessaan Rooman imperiumin levittäytymistä Saksaan. Sieltä vapauden

instituutiot olivat yhden teutonisen kansan, saksien, mukana rantautuneet ensin Britanniaan ja lopulta Yhdysvaltoihin saakka.²²

Toki Yhdysvaltain kansallista historiaa usein vieläkin kirjoitetaan ikään kuin silkkana jeffersonilaisena edistyskertomuksena: Yhdysvalloissa luovuttiin (kuten Jefferson toivoi) orjuudesta vuonna 1865; naisille suotiin äänioikeus vuonna 1919; ensimmäiset kansalliset sosiaaliturva-uudistukset tehtiin 1930-luvulla; toisessa maailmansodassa Yhdysvallat auttoi Eurooppaa kukistamaan natsi-Saksan; sodan jälkeen jeffersonilaiset kansalaisyhteiskunnat tulivat mukaan YK:n ihmisoikeusjulistukseen vuonna 1948; lopulta myös mustille yhdysvaltalaisille taattiin vuosina 1964–1965 yhtäläinen äänioikeus ja Barack Obamasta tuli Yhdysvaltain ensimmäinen musta presidentti vuonna 2008.

Tällaisessa edistyshistoriallisessa ajattelussa helposti kadotetaan näköpiiristä, kuinka eri väestöosien ja erilaisten julkisten valtaelinten valtasuhteet yhdysvaltalaisessa yhteiskunnassa itse asiassa ovat yli kahdensadan vuoden aikana muokkautuneet. Samoin jätetään syrjään, kuinka käsitykset itse oikeudenmukaisesta vallankäytöstä ovat muuttuneet. Siksi on syytä lopuksi pohtia historian ja valtakäsitteen yhteyttä.

HISTORIANKIRJOITUS JA POLIITTISEN VALLAN KÄSITE

Mitä yhdysvaltalainen tapa puhua Yhdysvaltain perustuslaista maailman vanhimpana yhä voimassa olevana liberalistisena perustuslakina oikeastaan tarkoittaa? Perustuslain laatijoiden nerokkain oivallus oli se, että perustuslakiin voi tehdä lisäyksiä. Niiden avulla sitä on itse asiassa muutettu sisällöltään useaan kertaan. Perustuslakiin kirjattiin aikoinaan myös liittovaltion laajuinen kieltolaki. Tämä on sinne kirjattuna edelleen, vaikka lisäys onkin kumottu myöhemmällä lisäyksellä. Erityisen tärkeää on huomata, että ensimmäisen lisäyksen liberaalit kansalaisyhteiskunnien takuut sitoivat alun perin vain liittovaltiota. Monet osavaltiot rajoittivat uskonnonvapautta pitkälle 1800-luvun puolelle. Lisäksi on oikeastaan mahdotonta ymmärtää Yhdysvaltain nykyistä liittovaltiojärjestelmää ottamatta huomioon esimerkiksi sisällissodan (1861–1865) jälkeen tehtyä 14. lisäystä, jonka ensimmäinen pykälä kuuluu näin:

Kaikki Yhdysvalloissa syntyneet tai kansalaisyhteiskunnat saaneet ja täten sen oikeusvallan alaiset henkilöt ovat Yhdysvaltain kansalaisia

sekä sen osavaltion kansalaisia, jossa vakituisesti asuvat. Osavaltio ei saa saattaa voimaan lakia, joka supistaa Yhdysvaltain kansalaisen etuoikeuksia ja lainsuojaa eikä riistää keneltäkään elämää, vapautta tai omaisuutta ilman asianmukaista laillista menettelyä eikä kieltää keneltäkään oman oikeusvaltansa alla olevalta tasa-arvoista lainsuojaa.²³

Vaikka liittovaltio oli jo kieltänyt orjuuden, vasta tällä vuoden 1868 lisäyksellä taattiin kaikkien osavaltioiden kansalaisille yhtäläiset kansalaisoikeudet. Lisäys tunnetaan nykyisin ”asianmukaisen menettelyn” (*due process clause*) pykälänä, ja se muutti koko liittovaltiojärjestelmän keskushallituksen alaiseksi aivan uudella tavalla.

Kun afroamerikkalaisten äänioikeutta ryhdyttiin etelävaltioissa järjestelmällisesti tukahduttamaan 1880-luvulla ja siirryttiin vähitellen kohti yhä täydellisempää laillista rotuerottelua, tähän tarvittiin liittovaltion suostumus. Korkein oikeus siunasi tämän ”kehityksen” vuoden 1896 surullisenkuuluisalla päätöksellään, jonka mukaan rotuerottelu on perustuslain mukaista toimintaa periaatteella ”erillään, mutta tasa-arvoisena” (*separate but equal*). Tämän päätöksensä korkein oikeus pyörsi vasta kuuluisalla *Topeka vs. Brown* -päätöksellään vuonna 1954, jolloin rotuerottelu julkisissa kouluissa todettiin perustuslain vastaiseksi.

Perustuslain 14. lisäystä lainataan käytännössä aina, kun liittovaltion korkein oikeus tutkii osavaltioiden lakien perustuslainmukaisuutta. Vuonna 1961 Marylandin uskonnollinen virkavalakäytäntö kumottiin uskonnonvapauden vastaisena, ja vasta niinkin myöhään kuin vuonna 1967 korkein oikeus julisti perustuslain vastaiseksi Virginian rotujenväliset avioliitot kieltäneen lain. Samoin vuoden 1973 kuuluisassa *Roe vs. Wade* -aborttioikeudenkäynnissä korkein oikeus ei vedonnut perustuslain alkuperäisiin lisäyksiin, joiden on usein katsottu takaavan perustavat yksilöoikeudet. Teksasin alempi oikeusaste vetosi näihin lisäyksiin, mutta korkein oikeus vetosi erikseen 14. lisäyksen konkreettisempaan, itse osavaltioiden vallan rajoitusoikeuteensa ja totesi näin Teksasin osavaltion abortin kieltäneen lain perustuslain vastaiseksi.²⁴

Monille amerikkalaisille yhdysvaltalaisen perustuslaillisen liberalismiin aito sisältö tasa-arvon ja vapauden ihanteineen on suoraan perustajaisien kirjoituksista luettavissa. Tästä todistaa korkeimmassa oikeudessa yhä usein käytetty alkuperäisen tarkoituksen (*original intent*) oppi. Vuonna 2016 edesmennyt korkeimman oikeuden tuomari Antonin

Scalia tulkitsi vielä vuonna 2012 Arizonan uusien siirtolaislakien perustuslaillisuutta perustellen näkemystään muun muassa Jeffersonin ja Madisonin 1800-luvun vaihteessa yksityiskirjeissään esittämällä näkemyksillä. Kyseinen oppi siis katsoo, että perustajaisiltä voi lukea vastauksen kaikkiin oikeudellisiin kysymyksiin täysin riippumatta siitä, etteivät he itse voineet tietää, millaisiin myöhempiin kiistakysymyksiin heidän tulkittaisiin ottaneen kantaa. Myös historioitsijat tuottavat yhä kirjoja, joissa kysytään, kuinka Yhdysvaltain perustuslakia on aikojen kuluessa ideologisesti haastettu ja kuinka perustajaisät nykyajan ongelmiin suhtautuisivat – alkaen amerikkalaisten koululaisten kansainvälisesti heikoista oppimistuloksista.²⁵

Perustamiskauden myytti on myös johtanut kärkeviin poliittisiin historiankirjoittamisen kiistoihin esimerkiksi Jeffersonin asemasta osavaltio-oikeuksien esitaistelijana ja niin kutsutun yövärtijavaltion puolestapuhujana. Erityisesti libertaristiselle oikeistolle tärkeä valtiovallan roolin minimoiminen amerikkalaisessa yhteiskunta-ajattelussa on tuottanut merkittäviä tulkintoja Jeffersonin poliittisesta ajattelusta. Kuuluisa yhdysvaltalainen aatehistorioitsija Carl Becker (1873–1945) väitti, että Jeffersonin mielestä ”ainoa oikea tapa toimia suhteessa poliittiseen valtaan, joka on jo lähtökohtaisesti vaarallinen asia, on välttää sitä”. Historioitsija Joseph Ellis (s. 1943) pitää tätä todisteena Jeffersonin yleisestä ”valtiovastaisesta eetoksesta”.²⁶ Joyce Appleby (1929–2016) on puolestaan kuvannut koko jeffersonilaisen yhteiskunnallisen liikkeen päämääräksi ”päästä eroon politiikasta”.²⁷

Tämä yleinen tendenssi kuvata Jeffersonia yhdysvaltalaisen demokraattisen eetoksen yksinäisenä luojahahmona ja ikään kuin oman aikansa päivänpolitiikasta riippumattomana ajattelijana on outoa, kun ajattelee hänen poliittista uraansa. Jefferson kuitenkin kirjoitti mannermaakongressille itsenäisyysjulistuksen tilaustyönä; toimi Virginian kuvernöörinä; kirjoitti valtaosan osavaltionsa vallankumouksen jälkeisestä lainsäädännöstä; toimi myöhemmin liittovaltion edustajana Ranskassa sekä liittovaltion ulkoministerinä ja varapresidenttinä; loi nykyisen demokraattisen puolueen ja palveli Yhdysvaltain presidenttinä kaksi kautta (1801–1809) sekä neuvoi vielä eläkeläisenä seuraajiaan esimerkiksi presidentti James Monroen (1758–1831) mukaan nimetyn Monroen opin (1828) laatimisessa.

Historioitsija Gordon Wood (s. 1933) on puolestaan esittänyt, että jeffersonilaisessa modernissa kansalaishyveessä oli kysymys osallistumisesta

”yhteiskunnallisiin asioihin, ei hallitusvaltaan” eikä ainakaan antiikin tapaan ”osallistumisesta politiikkaan”.²⁸ Muotoilu on haastava jos sen vuoksi, että se olettaa politiikan olevan jotain muuta kuin yhteiskunnallista osallistumista ja päätöksentekoa. Jeffersonista halutaan siis luoda kuva modernin kansalaisyhteiskunnan esitaistelijana. Ainakaan hän ei nähnyt yhdysvaltalaista demokratiaa pääosin kansalaisjärjestöjen tai yhdistysten kautta toimivana demokratiana, vaikka Alexis de Tocqueville (1805–1859) kuuluisassa *Demokratia Amerikassa* -teoksessaan olikin 1830-luvun Yhdysvalloissa sellaisen löytävinään.

Vastoin Woodin kantaa Jefferson kirjaimellisesti puhui kansalaisihanteesta, jossa ollaan ”aktiivisia hallituksen jäseniä” (*an active member of government*).²⁹ Jefferson näyttää toivoneen Yhdysvaltain järjestelmästä osallistuvan demokratian mallikappaletta, jossa juuri politiikasta keskustellaan kaikkialla, aina kyläkokouksista ja piirikuntapolitiikasta lähtien osavaltio- ja liittovaltiotasolle saakka.³⁰

Nykyisin yhdistys- ja kansalaisjärjestötoiminta toki luonnehtii yhdysvaltalaista poliittista elämää vähintään yhtä hyvin kuin eurooppalaista kansalaisyhteiskuntaakin. Varsinkin 1960-luvulla sellaiset valtakunnalliset liberalistiset kansalaisjärjestöt, kuten NAACP (National Association for the Advancement of Colored People), SDS (Students for Democratic Society) ja ACLU (American Civil Liberties Union), saivat paljon vaikutusvaltaa amerikkalaisessa politiikassa. Myös maan nykyistä tilannetta analysoitaessa on syytä ottaa huomioon kansalaisjärjestöjen ja lukemattomien lobbausorganisaatioiden huomattava vaikutus valtakunnallisessa politiikassa.

Yhdysvaltalaista historiakertomusta voi lähestyä myös täysin irrallaan perustajaisien ajattelusta tarkastelemalla vaikkapa, kuinka pitkällisten poliittisten kamppailujen tulosta liberaalien yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttaminen on oikeastaan ollut. Pääasiassa vain unionin pelastamisesta kiinnostunut presidentti Abraham Lincoln (1809–1865) myöntyi orjien vapautukseen vasta kesken sisällissodan. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa amerikkalainen työväestö kävi puolestaan usein aseellista taistelua ammatillisen järjestäytymisen oikeuden puolesta, ja liittovaltio takasi sen vasta Franklin D. Rooseveltin presidenttikaudella (1933–1945). Naisten vuonna 1919 saama äänioikeus oli tulosta pitkästä poliittisesta painostuksesta, joka alkoi Yhdysvalloissa vuoden 1848 Seneca Fallsin konferenssista. Samoin mustien äänioikeus taattiin lopullisesti vasta kansalaisyhteiskunnan pitkän taistelun päätteeksi – yli sata

vuotta orjuuden lakkauttamisen jälkeen. Ja vasta kun homoseksuaalit onnistuivat tekemään seksuaalisesta suuntautumisestaan poliittisen kiistakysymyksen 1960-luvulla, syntyi edes ajatus heille kuuluvista oikeuksista julkisina oikeuksina. Täysimääräisesti niitä ollaan toteuttamassa vasta 2010-luvulla.

Politiikan käsitettä kannattaakin lähestyä valtakäsitteen kautta. Kun esimerkiksi kulttuurintutkija Lawrence Grossberg (s. 1947) kuvaa kulttuurintutkimuksen yhdeksi tehtäväksi paljastaa valtasuhteita, jotka tunkeutuessaan kaikille elämän tasoille ”saastuttavat ja rajoittavat ihmisten mahdollisuuksia elää humaania, arvokasta ja turvattua elämää”, hän tulee – vastoin tarkoitustaan – demonisoineeksi poliittisen vallan käsitteen.³¹ Poliitikassa on aina kysymys vallasta. Tutkimuksellisesti kaikista yhteiskunnallisista normeista ja niiden säätelemistä käytänteistä voi erottaa niissä piilevän valta-aspektin. Normi tarkoittaa, että vain jokin käyttäytymistapa on normin mukainen ja muut sen vastaisia. Itse asiassa kaikkea kanssakäymistämme muiden ihmisten kanssa perheriidoista aina liittovaltiotason poliittisiin kiistoihin voidaan tässä mielessä analysoida valtatutkimuksen näkökulmasta.

On tärkeää huomata, ettei vallassa itsessään ole välttämättä kysymystä pakkovallasta. Demokratiassakin on kyse jatkuvasta neuvottelemisesta, eikä demokraattisen politiikanteon tarkoitus ole päästä eroon ihmisten välisistä erimielisyyksistä vaan pyrkiä siedettäviin kompromisseihin. Tätä kaiken yhteiskunnallisen ajattelun kattavaa valta-aspektia ei ole vaikea hahmottaa tunnustuksellisesti liberalistisesta yhteiskunnasta. Liberalistisen valta-ajattelun perustava lähtökohta on aina ollut erottaa ihmisen yksityiselämä julkisen vallan piiriin kuuluvista asioista, jotta yksilöoikeuksista voidaan aidossa mielessä pitää kiinni. Tästä huolimatta länsimaissakin lukemattomat yhteisölliset normit säätelevät myös yksityiselämäämme.

Esimerkiksi homoseksuaalien elämäntapa on kautta länsimaisen historian ollut yleensä korkeintaan vaikenemalla hyväksyttyä. Tästä todistaa myös vasta hiljattain kumottu Yhdysvaltain asevoimien homoseksuaalisuutta koskeva ”älä kysy, älä vastaa” -rekryointiperiaate. Homoseksuaalien elämäntapaa ei useinkaan varsinaisesti diskriminoitu, mutta se asetettiin normien tasolla alempiarvoiseen asemaan muuhun seksuaaliseen käytökseen nähden, vaikka homoseksuaalisuus voitiin hyvin käsitellä yksityiselämän piiriin kuuluvaksi ilmiöksi. Vasta kun homoaktivistit onnistuivat politisoimaan asiansa (Yhdysvalloissa kuuluisista New

Yorkin vuoden 1969 mellakoista alkaen), he nimenomaan paljastivat valta-aspektin, joka liittyi aiemmin kyseenalaistamatta jätettyyn normiin ihmisen ”normaalista” seksuaalisesta elämästä.

Voidaankin sanoa, että kaikki ei ole politiikkaa, mutta kaiken voi politisoida. Samasta lähtökohdasta voi lähestyä kaikkia muitakin normipohjaisia yhteisöllisiä käytänteitä tai vaikkapa pohtia, kuinka ääri-libertaristien perustava näkemys kaikesta julkisesta vallankäytöstä pelkkänä yksilönoikeuksien uhkana soviteltaisiin vaikkapa modernin lastensuojelun tarpeisiin.

Kaikesta tästä huolimatta usko kansalliseen edistyshistoriaan on Yhdysvalloissa yhä vankka. Presidentti George W. Bush totesi toisissa virkaanastujaisissaan vuonna 2005, että ”historia todistaa niin oikeudenmukaisuuden myötä- kuin vastoinkäymisistäkin, mutta historialla on myös näkyvä suunta, jonka vapaus ja vapauden lähde on sille asettanut”.³² Ammattihistorioitsijat ovat jokseenkin yhtä mieltä siitä, että emme todellakaan tiedä historian suuntaa, saati että tietäisimme jonkin ylinhimillisen voiman ohjaavan sitä.

Presidentteinä sekä Bill Clinton (1993–2001) että Barack Obama (2009–2017) ovat puolestaan puhuneet tarpeesta pysyä historian ”oikealla puolella”. Tämä viittaa näkemykseen, että historia jotenkin sisäsyntyisesti osoittaisi ihmiskunnalle yhteisen päämäärän, jota kohti tulevaisuutta on rakennettava.³³ Ironista kyllä, tämän näkemyksen suoralinjaisimpina edustajina voi pitää 1900-luvun alun marxilaisia vallankumouksellisia. He mielestään tiesivät kapitalismin romahtavan väistämättä, koska dialektinen historia oli aina toiminut vallankumousten kautta ja niiden avulla oli ennenkin ratkottu tuotantorakenteen muutosten ja niitä aina jäljessä laahaavien valtiollisten olojen muutosten välistä ristiriitaa. Tämä luja usko historian oikealla puolella olemiseen oli filosofi Hannah Arendtin (1906–1975) mukaan olennainen syy Venäjän vuoden 1917 vallankumouksen raakuuksiin.³⁴

Virkaanastujaispuheessaan vuonna 2009 presidentti Obama puolestaan kuvasi politiikan ja historian suhdetta näin:

Haasteemme voivat olla uusia. Välineet, joita käytämme niiden kohtaamiseen, voivat niin ikään olla uusia. Mutta arvot, joiden varassa menestyksemme lepää – kova työ ja rehellisyys, rohkeus ja reilun pelin periaate, suvaitsevaisuus ja uteliaisuus, lojaalisuus ja isänmaanrakkaus – ovat vanhoja. Ne ovat tosia. Ne ovat muodostaneet

edistyksen hiljaisen voiman läpi koko historiamme. On palattava näiden totuuksien äärelle.³⁵

Aatehistoriallisesti Obama näyttäisi lähes syklisen historian kannattajalta vaatimuksineen palata perustamiskauden totuuksien äärelle. Olivatpa mainitut arvot olleet kansallisen ”edistyksen hiljainen voima” perustamiskaudelta lähtien tai eivät, tasa-arvon ja vapauden ihanteiden varsinainen sisältö on aina ollut ideologisen kiistelyn kohteena myös Yhdysvalloissa, puhumattakaan varsinaisista poliittisista uudistuksista, joita näiden ihanteiden nimissä on tehty tai jätetty tekemättä.

Obaman merkittävä terveydenhoitouudistus jakoi radikaalisti amerikkalaista äänestäjäkuntaa, vaikka asia on ollut demokraattisen puolueen toivelistalla jo vuosikymmeniä. Samoin sitä vastustaneiden oikeistorepublikaanien libertaristinen usko vapaan markkinatalouden yksinvaltaan on pitkä trendi yhdysvaltalaisessa politiikassa. Viime aikojen kiivaat keskustelut rotukysymyksistä ja seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksista ovat uudella tavalla korostaneet yksilöoikeuksiin kiinnittyvää arvo-liberalismia varsinaisen yhteiskunnallisen reformismin sijasta. Republikaaninen puolue on Ronald Reaganin presidenttikaudesta (1981–1989) lähtien puolestaan siirtynyt yhä selvemmin arvokonservatismia kohti, mikä on jo näkynyt sen vakavina vaikeuksina voittaa ääniä nuoremman äänestäjäkunnan parista.³⁶

Vuoden 2016 presidentinvaaleissa demokraattisen puolueen vasenta siipeä edustanut ja erityisesti nuoriin vedonnut Bernie Sanders (s. 1941) ehdotti varsin radikaalia valtakunnallista ohjelmaa amerikkalaista työelämää ja koulutusjärjestelmää uudistaakseen. Demokraattien esivaalit voittanut Hillary Clinton (s. 1947) tarjosi kuitenkin vain perinteisiä täsmätoimia esimerkiksi koulutusjärjestelmän kohentamiseksi, mikä helposti tuottaa Yhdysvaltain kokoisessa liittovaltiojärjestelmässä enemmän byrokratiaa kuin selkeästi mitattavia tuloksia. Vaalit voittanut republikaanien Donald Trump (s. 1946) puolestaan vetosi erityisesti alemman keskiluokan valkoisiin äänestäjiin, joiden asema on jo pitkään kurjistunut. Heistä monet ovat perinteisesti kannattaneet demokraatteja, mutta vielä useammin jättäneet kokonaan äänestämättä.

On syytä pitää historiankirjoittaminen erossa politiikasta. Poliitikanteon mahdollisuus syntyy aina, kun nykyajassa huomataan olevan jotain vialla, ja jokainen reformi tähtääkin vain parempaan tulevaisuuteen. Tämä näkökulma erottaa lähtökohtaisesti taaksepäin katsovan

historiantutkimuksen eteenpäin katsovasta politiikasta. Juuri tämän seikan jättävät usein huomiotta monet yhteiskunnalliset keskustelijat, jotka jankuttavat esimerkiksi 1800-luvun orjuuden hankalasta perinnöstä afroamerikkalaiselle kulttuurille. Tulevaisuusorientoinut poliitikko toki uskoo parempaan maailmaan, vaikka ei ole välttämättä utopisti. Utopisti jättää historian kokonaan huomiotta, koska hän näkee historian vain sen virheiden kautta. Tulevaisuusorientoitunut poliitikko taas hyödyn­ tää mennyttä ymmärtääkseen, mikä menneissä ratkaisuissa on nykyisen reformitarpeen varsinaisesti aiheuttanut. Vain taaksepäin katsova tradi­ tionalisti käyttää historiaa perusteena sille, ettei suostu tekemään asioita uudella tavalla tulevaisuudessakaan.

Yhdysvaltalaisen liberalismien edistyshistoriallinen luonne

1. Ks. Saastamoinen 1998, 19.
2. Ks. Saastamoinen 1998.
3. Rawls 1988.
4. Mitä tulee rationaalisuuden käsitteeseen itseensä, Grotiuksen mielestä oli selvää, ettei edes Jumala voi muuttaa sellaista tosiasiaa, että $2 \times 2 = 4$. Ks. Arendt 1963, 193.
5. Ks. Hont & Ignatieff 1983, 30. Suomennos englannista tekijän.
6. Locke 1994, 275, 352–353. Suomennokset tekijän.
7. Helo 2014, 143.
8. Ks. Helo 2014, 189–190.
9. Helo 2014, 190.
10. Ks. Helo 2014, 255.
11. Ks. Helo 2014, 255.
12. Oikeuden päätöksestä ks. esim. Beeman 2010, 62–64.
13. Ks. Helo 2014, 256.
14. *The French Idea of Freedom* 1994, 3.
15. Thomas Jeffersonin kirje William Ludlow’lle 6.9.1824 teoksessa Jefferson 1984, 1496–1497.
16. Thomas Jeffersonin kirje William Ludlow’lle, 6.9.1824 teoksessa Jefferson 1984, 1496–1497.
17. Tracy 1969, 148–149.
18. O’Sullivan 1839, 426–430.
19. O’Sullivan 1839.

20. Boorstin 1953, 11–12.
21. Beveridge 1900.
22. Ks. Horsman 1981.
23. Ks. Helo 2014, 259–260.
24. Ks. esim. U.S. Supreme Court 1973.
25. Ks. esim. teoksia Wittes & Nivola 2015 sekä Pestrutto & West 2005.
26. Lainaukset Ellis 1997, 296–297.
27. Appleby 1984, 33.
28. Wood 1994, 406.
29. Jeffersonin kirje Samuel Kerchevalille 12.7.1816 teoksessa Jefferson 1984, 1399.
30. Ks. tarkemmin Helo 2014, 111.
31. Ks. Grossberg 2015, 130.
32. Bush 2005.
33. Esimerkiksi presidentti Obama julisti vuoden 2009 virkaanastujaisissaan, että korruptoituneet ja opposition vaientamiseen pyrkivät johtajat ovat ”historian väärällä puolella” (Obama 2009); Bill Clinton on puolestaan puhunut Kiinan jääneen ”historian väärälle puolelle” (Clinton 2004, 760). Journalisti Marvin Kalb taas kirjoitti vuonna 2015 *Time*-lehdessä Putinin toimivan nationalisistisine pyrkimyksineen ”historian väärällä puolen” (Kalb 2015, 7–8).
34. Arendt 1963, 57.
35. Obama 2009.
36. Taylor 2016, 22–27.